

DE GOUDEN KOM

食為先

Een nieuwe opzet van de les

Welke didactiek past goed bij het geschiedenisonderwijs in de tweede fase? Veel docenten zoeken naar een manier die zowel past bij de didactische uitgangspunten van het studiehuis als bij hun eigen lesstijl uit het verleden. Daarnaast speelt het probleem van het tijdgebrek. Dit merken wij vooral op de havo-afdeling, maar ook bij het verplichte deel op het vwo. Over dit laatste schreef Elise Storck onlangs nog in deze 'Gouden Kom'-reeks.

En wat mag je nog wel of niet als docent in het studiehuis?

In de didactische tips bij de introductie van de tweede fase wordt benadrukt dat de docent vooral het leerproces moet begeleiden.

Zelfstandig leren staat voortaan centraal. Velen vroegen zich af of het vertellen van een verhaal in de geschiedenisles nog wel mogelijk én toegestaan was; zeker gezien het beperkt aantal lesuren.

Als docent van de bovenbouw havo/vwo heb ik het eerste jaar ook geworsteld met het vinden van een nieuwe opzet van mijn lessen. Momenteel heb ik het gevoel dat ik een aardig evenwicht heb gevonden tussen doceren en zelfstandig leren.

Ad Oostveen, Peellandcollege, Deurne

Reacties zijn welkom op de website van de VGN:

<http://home.wxs.nl/~srd/vgn.htm>

Tienmaal per jaar komt de Commissie Havo/Vwo van de VGN bij elkaar in restaurant 'De Gouden Kom'. Vandaaruit bericht zij over wederwaardigheden en wetenswaardigheden van geschiedenis en staatsinrichting in de tweede fase. Dit is het vijfde artikel in de serie.

Docent in de Tweede Fase

Vorig jaar heb ik veel in groepjes laten werken in de klas. Dat was in wisselende mate succesvol. Het beviel vooral goed als er voor praktische opdrachten moest worden samengewerkt. Minder prettige herinneringen houd ik over aan het laatste lesuur op vrijdag met havo 4: in groepjes vragen maken en antwoordstencils door-nemen. Sommige groepjes werkten redelijk maar bij een aantal was het voortdurend ingrijpen in de les. Alle zeilen moesten bijgezet worden om leerlingen aan het werk te houden. Soms lag dat niet alleen aan de leerlingen zelf. Veel opdrachten uit de werkboeken voldoen wellicht aan de vaardigheden die ze voor ons vak dienen te beheersen. Leerlingen komen echter zelfstandig of in groepsverband vaak niet erg ver met het formuleren van een goed antwoord. Om het tempo erin te houden deelde ik heel vaak antwoordstencils uit. Al met al niet echt bevredigend dat eerste echte studiehuis-jaar.

Een andere aanpak

Dit jaar heb ik besloten om het enigszins anders te gaan doen. Ik heb daarbij teruggegrepen naar een oude didactiek: het onderwijsleergesprek. Dat bevalt mij tot nu toe behoorlijk goed. Elke les bestaat meestal uit drie onderdelen:

- a het onderwijsleergesprek,
- b vragen doornemen,
- c zelfstandig leren.

Het onderwijsleergesprek

Op het Peellandcollege gebruiken we in de bovenbouw de methode

Memo van Malmberg. Voor het eind-examen werken we met de *Nieuwe Studiegids* van ThiemeMeulenhoff. Bij beide methodes kan ik goed uit de voeten met het onderwijsleergesprek. Per les geef ik een aantal paragrafen op als huiswerk. Leerlingen zijn verplicht om hiervan een uitgebreide samenvatting te maken. Daarnaast selecteer ik een aantal *maakbare* opgaven die ik ook als huiswerk opgeef.

Dit alles staat uiteraard in de studiewijzer die ik aan het begin van het semester heb uitgedeeld. Hoe zelfstandig leerlingen ook zijn, iedere les herhalen wat het huiswerk is voor de volgende les lijkt een onoverkomelijke noodzaak.

gebrek aan basiskennis is vaak teleurstellend, zeker als je naar begrippen vraagt waarvan je overtuigd bent dat ze bekend zijn.

Vragen naar achtergronden. Deze worden soms wel, maar heel vaak ook niet genoemd. Hier krijg je als leraar de kans om het een en ander uit te leggen of toe te lichten. Hier kun je ook vaak 'het verhaal' kwijt.

Het onderwijsleergesprek is een ideale manier om leerlingen de les goed te laten voorbereiden. De zekerheid dat er veel beurten gegeven worden zorgt daarvoor. Als docent krijg je snel in de gaten welke leerlingen serieus bezig zijn en welke niet. Leerlingen melden

leerlingen begrepen wordt. Wellicht overschat de opgavemaker in zijn ijver om structuurbegrippen aan bod te laten komen nogal eens het niveau van de gemiddelde leerling. Hierbij speelt uiteraard ook het gebrek aan basis- of achtergrondkennis. Bovendien zijn veel leerlingen geneigd zich achter zogenaamde onwetendheid te verschuilen en daarin een goed excuus te vinden voor een (te) mager antwoord. Door te selecteren op maakbaarheid weet de leerling snel dat hij/zij goede argumenten moet hebben om geen antwoord te kunnen geven.

In de les geef ik aan welke van de opgegeven vragen klassikaal besproken worden. Vooral spotprenten en tekstvragen bij korte teksten lenen zich hiervoor.

Eenvoudige vragen kunnen snel doorgenomen worden. Vragen die een heel uitgebreid antwoord opleveren of moeilijke vragen die ik niet als huiswerk heb opgegeven, bespreek ik vaak aan de hand van een antwoordstencil. Ik leg dan beknopt uit wat de bedoeling van de vraag was en wat de kern van het antwoord is.

Zelfstandig leren

Ik streef ernaar om elke les ongeveer vijftien minuten over te houden voor zelfstudie. Vaak zijn leerlingen dan bezig met het maken van de samenvatting voor de volgende les of met het maken van vragen. Vijftien minuten vind ik ideaal en voldoende. Bij minder tijd zie je dat leerlingen de neiging hebben om niet echt meer te beginnen. Bij meer tijd loop je het risico dat leerlingen op een bepaald moment vinden dat ze 'genoeg' gedaan hebben.

Tijdens dit deel van de les help ik leerlingen bij problemen of roep ik ze bij me om af te vinken hoever ze zijn bij praktische opdrachten.

Conclusie

Wat mij betreft loopt het momenteel prettig in de tweede fase. Ik heb het gevoel dat ik leerlingen vrij veel zelfstandig laat doen. Tegelijkertijd biedt de lesaanpak de mogelijkheid om moeilijke zaken, onduidelijkheden in de tekst of achtergronden toe te lichten. Ik kan bovendien goed controleren of leerlingen voldoende tijd aan het vak geschiedenis besteden. En het belangrijkste vind ik dat veel leerlingen zeggen dat ze geschiedenis nog steeds een leuk vak vinden.

Leerlingen van Ad Oostveen.

Aan het begin van de les nemen de leerlingen hun samenvatting voor zich. Het boek blijft dicht. Ikzelf heb uiteraard ook een samenvatting gemaakt en ga kriskras vragen stellen aan leerlingen. Dit biedt mij de gelegenheid om te overhoren en om het een en ander toe te lichten. Bovendien kan ik controleren of leerlingen het vak serieus aanpakken.

De vragen die ik stel kunnen heel verschillend zijn.

Vragen die betrekking hebben op titels van subparagrafen. Waarom die titels? Vragen naar 'rijtjes' die in de tekst zitten. Bijvoorbeeld een aantal redenen voor een bepaald verschijnsel. Worden deze gezien en begrepen.

Vragen naar begrippen. Worden ze gesnapt? In sommige methoden staan nieuwe begrippen dikgedrukt. Het

zich vaak aan het begin van de les als ze deze niet hebben voorbereid. Ik houd bij wie het huiswerk niet heeft gemaakt of wie zijn schrift is 'vergeten'.

Ik beseft dat deze schoolse aanpak wellicht haaks staat op de eigen verantwoordelijkheid bij het zelfstandig leren. Een onderwijsleergesprek dat niet is voorbereid door leerlingen kost echter te veel tijd en die is er doodeenvoudig niet in de tweede fase.

Het behandelen van vragen

Ik heb afgeleerd om alle vragen op te geven en te behandelen. Ik selecteer eerst de vragen op hun maakbaarheid en op het nut van een klassikale bespreking van de antwoorden. Een van de problemen bij veel opgaven is dat de bedoeling vaak niet door leer-